

श्रीमच्छंकरभगवत्पादविरचिता

॥ सौन्दर्यलहरी ॥

लक्ष्मीधरा-सौभाग्यवर्धनी-अरुणामोदिनी-आनन्दगिरीया-तात्पर्यदीपिनी-पदार्थचन्द्रिका-
टिण्डिममाश्रय-गोपालसुन्दरी-आनन्दलहरी व्याख्या समलंकृता ।
आंगलानुवादटिप्पणी - द्रविडानुवाद - द्रविडहिन्दीपद्यानुवाद -
द्रविडांगलभाषागतप्रयोगयन्त्रपूजाविधिसंयुता ।

SAUNDARYALAHARĪ

OF

SRI SĀNKA RA BHAGAVATPĀDĀCĀRYA

WITH

COMMENTARIES (IN SANSKRIT)

LAKṢMĪDHARĀ, SAUBHĀGYAVARDHANĪ, ARUṆĀMŌDINĪ,
ĀNANDAGIRIYĀ, TĀTPARYADĪPINĪ, PADĀRTHACANDRIKĀ,
DĪNḌIMA BHĀṢYĀ,
GOPĀLASUNDARĪ AND ĀNANDALAHARĪ TĪKĀ

ENGLISH TRANSLATION AND NOTES

TAMIL TRANSLATION, HINDI AND TAMIL RENDERING OF VERSES
PRAYOGA (IN TAMIL AND ENGLISH), YANTRAS AND
ILLUSTRATIONS.

Published with the financial assistance from

THE MINISTRY OF EDUCATION AND SOCIAL WELFARE,
GOVERNMENT OF INDIA.

सौन्दर्यलहरी सव्याख्या ।

प्रथमभागस्य विषयसूचिका

श्लोकसंख्या

विषयः

पृष्ठसंख्या

- १ मातृकाश्रावणं, शक्त्युत्कर्षप्रणामः, शिवस्य शक्तिपुक्तस्यैव जगत्कर्तृत्वादितु प्रभुता, बहुजनमार्जितपुण्यानामेव स्तुते प्रणामे वाऽधिकारः, शिवशब्दनिर्वचनं, मातृकाविद्याप्रासादानुचरावाग्वादिनीशिवपञ्चाक्षरीपाञ्चादिपञ्चक्षरीमन्त्रोद्धारः, पर-
शिवोपास्तेर्गुण्यता, दिवशब्दस्य मातृकालिङ्गता, ध्वनिरसप्रधानत्वं काव्यस्य, देव्या प्रतिलोपास्यत्वं, शिवशक्तिपदनिर्वचनं, जगन्निर्वातृत्वविचारः, हादि-
विद्यापञ्चाक्षर्युद्धारः, शक्तिशक्तिमतोरभेदभावना, रहस्यार्थः, मातृकाधीचक-
परत्वेन व्याख्या, मीमांसकमतनिरसनं, धीविद्यामन्त्रोद्धारः । १
- २ ब्रह्मादीनां सृष्ट्यादिकर्तृत्वं भगवतीपादाच्चरेन्न्यायत्वं, रहस्यार्थः । ५०
- ३ अज्ञानावरणजात्यदारिद्र्यनिरसने संसारसागरोत्तारणे देवीपदपातोः साहाय्य-
प्रार्थना, कामराजमातृका-वाग्भवबीज-रहस्यार्थ-पट्टकूटवैष्णवीमन्त्रोद्धारः । ५८
- ४ भयात्त्राणं बाष्ठाधिकदानं देवीपादायत्तम्, तत्तदेवतारूपेण देव्यैव फलदात्री । ६६
- ५ विष्णोर्मोहिनीत्वे शिवमोहकत्वं, कामस्य मुनिमोहकत्वं च देव्याराधनेन ।
पट्टकूटवैष्णवीकामकलाप्रथमचक्रेश्वरीस्वरूपम् । ७३
- ६ साधनविशेषेऽपि देव्यपाङ्गप्रतिष्ठा मदनस्य जगज्जेतृता, सर्वांशापूरकचक्रेश्वरी-
मन्त्रोद्धारः । ७९
- ७ देव्याः स्थूलध्यानं, चतुर्विधैक्यानुसन्धानं, सर्वसंक्षोभिणीचक्रेशोमन्त्रोद्धारः,
सर्वध्यातव्यमूर्तिषु मुख्यं स्वरूपम् । ८५
- ८ समयिनां पराध्यानं, दहराकाशवाद्याकाशवियचक्रपूजा, ध्येयस्थानं, ध्येय-
प्रणाली, अध्यात्मसेवनप्रकारः, चतुर्भुजार्तिशृङ्गमन्दिरमन्त्राः, धीचक्रेऽन्वयः । ९३
- ९ कुण्डलिनीरूपिण्या देव्या ध्यानं, पट्टचक्रोपरि शिवयोर्विहारः, सूक्ष्मध्यानं,
सादारण्यं पञ्चविधं तत्त्वं, शक्तिशिवयोरैक्यं, भूमिका, पट्टचक्रमेदः, मन्त्रावरण-
पूजारूपोऽन्तर्यामिः । १००
- १० भगवतीचरणामृतेन प्रपञ्चमाग्राह्य कुण्डलिन्याः पुनः कुण्डे स्थापः, तत्तु भुति-
वाक्ययोगशास्त्रसमन्वया । ११०

भगवतीसम श्रीचक्र, इन्दुमण्डलात्मकं, कौलमतेन वामलपद्धत्या श्रीचक्रलेखनं, श्रुत्युक्तं षट्त्रिंशत्सत्त्वात्मकं श्रीचक्रं, श्रीचक्रोद्धारः	११९
देव्या अनुपमं सौन्दर्यं, सर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	१२६
देव्यपाङ्गपादेन रूपातिशयशक्तिः, वशीकाणशक्तिः, देवीसौन्दर्यस्य वेधकत्वम्	१४१
सत्वातीतं भगवतीचरणद्वयम् । षडाक्षरेण देवीचरणरश्मिपातः चन्द्रकलानिधा, शुभं षट्पदं तन्त्रं, षष्ठ्यधिकत्रिंशदनयुक्तस्वरूपदेवतामान्त्रिकन्यासप्रश्नाः, जन्तुर्गणे आवरणदेवतारश्मिमालामन्त्रनिरूपणम् ।	१४६
वाग्भवबीजदेवताध्यानं सात्त्विकं, कामकलाध्यानम् ।	१७२
वाग्भवबीजदेवताध्यानं राजसं, पञ्चगुद्धारः ।	१७६
वशिन्वादिसहितभगवत्याः सात्त्विकं ध्यानं, सर्वरोगहरचक्रेश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	१८१
कामदण्डलवर्णरूपध्यानं, मध्यमकूटमहिमा, सर्वसिद्धिप्रदचक्रेश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	१८७
कामकलाध्यानं, मादनप्रयोगः, नित्यस्त्रिधामन्त्रोद्धारः ।	१९२
विषहरामृतेश्वरीध्यानं, शक्तिकूटध्यानं, दुर्वातोमन्त्रोद्धारः ।	२००
सहस्रारे सादारण्याध्यानेन परानन्दानुभवा, कामकलायाः सूक्ष्मध्यानं, पराध्यानं, वैष्णवीसप्तकूटोद्धारः ।	२०४
भवानि स्वमित्यर्थोक्तावेव देव्या तादात्म्यानुग्रहः, त्रिपुरामन्त्रोद्धारः ।	२०९
देव्या शिवार्धाङ्गापहारेण सर्वाङ्गारूपं, उच्चकौले शक्तौ शिवान्तर्भावः, शिवशक्त्यमेदः, सिद्धिपरामन्त्रोद्धारः ।	२१५
पञ्चदेवतानां पञ्चकृत्ये देव्याज्ञातः प्रवृत्तिः, कालत्रिपुरामन्त्रोद्धारः ।	२२०
देवीचरणपूजया सर्वदेवतापूजानिर्वाहः, सूर्याराधितविद्योद्धारः ।	२२६
शिवमन्तरा सर्वदेवतालयाः, देवीमहिम्ना शिवविहारः, मानवीमन्त्रोद्धारः, शक्तेर्मूल- प्रकृतित्वेन शिवस्य पुरुषत्वेन चाविनाशित्वम् ।	२३१
आत्मार्पणविधा कृतं कर्म देवीसपर्या, जीवन्मुक्त-समयाचाररत-षोडश्रुपासक- क्रियमाणसर्वाप्रकारः, अत्रयामन्त्रोद्धारः, परमावनायुक्तसपर्यामहम्बम् ।	२३६
ताट्टकमहिमा, सौभाग्यातिशयः, ज्ञापविमोचिकामन्त्रोद्धारः ।	२४३
शिवे देव्या दर्शितो विनयः, सर्वदेवतादिशायिदेव्यैश्वर्यम् ।	२४८

श्लो-त	विषयः	पृ-त
३०	देवीतादात्म्यानुसन्धानेन अविनाशिता, सौभाग्यहृदयपञ्चदशमालामण्डलम् ।	२५३
३१	तन्त्राणां शिवेनाविष्कारः, देव्याः स्वतन्त्रं तन्त्रं शिवकृतं, चन्द्रकलाविद्याष्टकं, शुभागमपञ्चकं, नित्यानां श्रीचक्राङ्गता ।	२६४
३२	पञ्चदशी-षोडशीस्वरूपं, कलायन्त्रमूर्तकयं, नित्याश्वरूपं, तत्र भुतिसमन्वयः, लोणमृदःदुर्वासोविज्ञे, मन्त्रस्य व्यस्ताक्षरत्रयेऽपि फलम् ।	२७६
३३	कामराजविदग्धा शिवाभिन्नभावनया अनात्मविलापनरूपो मानसो दोषः, कामराजमन्त्रोद्धारः ।	२९५
३४	नवात्मकस्य शिवस्य देवी शरीरभूता, तयोः शेषिशेषभावाभावाः, ऊर्ध्वाज्ञायोद्धारः ।	३०३
३५	देवी विश्वात्मिका, तत्र उत्तरकौलमतं, शाम्भवमते देव्याः पदतत्त्वानां चैक्यम् ।	३१४
३६	परचित्परशिवयोः आज्ञायां ध्यानं, परमेश्वरपरमेश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	३२१
३७	व्योमजनकयोः शिवयोः विशुद्धौ ध्यानं, विद्येश्वरविद्येश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	३२७
३८	अनादिते ईसमिथुनध्यानं, ईसेश्वरईसेश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	३३३
३९	स्वाधिष्ठाने सर्वतेश्वरसमवाध्यानम्	३४०
४०	मणिपूरके मेघेश्वरमेघेश्वरीध्यानं, भुत्वागमरहस्यं अरुणोपनिषत्समन्वयः ।	३४४
४१	मूलाधारे जगज्जनकलास्यनाद्यपरशिवयोर्ध्यानं, तत्र कौल-समय-प्रक्रिया, पञ्चविभक्त्यर्थं, चतुर्विधकयं, पद्विधैक्यं, नवरसविमर्शः ।	३५१

द्वितीयभागस्य विषयसूचिका

४२	मुकुटवर्णनं, तद्गतायाश्चन्द्रेखाया इन्द्रचापतयोल्लेखः, किरीटमन्त्रोद्धारः ।	१
४३	देव्या घम्मिले नन्दनपादपकुसुमानां सौरभ्यावाप्तये वासः, अंकुशमन्त्रोद्धारः ।	७
४४	वन्दीकृतार्ककिरणामं सिन्दूरं वहन्ती सीमन्तसरणिः, वह्निवासिनीमन्त्रोद्धारः ।	११
४५	अलकपरिवृतं देव्या वदनं मदनान्तकमोहनं, वज्रेश्वरीमन्त्रोद्धारः ।	१६
४६	ललाटारुणार्धचन्द्र-मुकुटस्यचन्द्रशकलयोर्विपर्ययेण न्यासाद्यन्द्रपरिणामः, शिव-दृतीमन्त्रोद्धारः ।	२२
४७	भुवोर्मदनधनुरूपता, स्वरितामन्त्रोद्धारः ।	२६

जो.सं	विषयः	पृ.सं
११	भवनकलहंसानां पदन्यासपरिचयदानदक्षी चरणी । आत्माष्टाक्षरीमन्त्रोद्धारः । श्रीचक्रस्य चक्राधिदेवदेवीनां देवविद्याधरगानवदीक्षागुरुणा स्वरूपम् ।	२४०
१२	ब्रह्मविष्णुरुद्रेभ्यस्तदकपटप्रच्छदपटभूतशिवास्तुतपर्यङ्कवासिन्याः देव्याः सौन्दर्याति- शयाः । पद्मचक्राणां सद्विस्तारस्य परमशिवपर्यङ्कस्य च साम्प्रम् । सृष्टिमन्त्रोद्धारः ।	२४९
१३	दक्षाणि क्रजुः, मृदुरपि कठिना, अनुरपि पृथुः, अरुणाऽपि कट्याः साः ।	२५५
१४	देव्यास्ताम्बूलकरण्डकं चन्द्र एव । तस्य रिक्तता पूर्णता च देवीभोगेन ब्रह्मकृतापूरणेन च । पञ्चदशनित्यास्वरूपं, सर्वेषां चक्राणां विन्दुसङ्क्रवासना- वासितत्वं, अग्रयादिदेवतानां विश्वमूर्तेर्देव्या जिह्वाद्यनयवत्वं च ।	२५९
१५	देव्याः तालकरणानामसुलभत्वं, सर्वतो बाह्यभूपुरद्वारवर्त्यणिमादीनामपि सर्व- सिद्धिप्रदत्वम् । सर्वाङ्गसुन्दरीमन्त्रोद्धारः ।	२६६
१६	देव्याः पातिव्रत्यमसाधारणम् ।	२७०
१७	बाणीरमागौरीरूपापि तुरीया महामाया परब्रह्मवहिणी च ।	२७७
१८	देवीचरणनिर्णेजनजलपानार्थिता । चरणोदकस्य मूकत्वनिवर्तकत्वं निरतिशय- वाग्बिलासदातृत्वं च ।	२८५
१९	देव्या भजनेन सर्वातिशयापि वाग्मिस्त्वं, श्रीमस्त्वं, सौन्दर्यं चेद् लब्ध्वा, चिरञ्जीवी देव्यनुग्रहेण ज्ञानी पशुपाशव्यतिकररहितः परब्रह्मानन्दानुभवं प्राप्य मोदते । पशुपाशविनोचिनीविद्योद्धारः ।	२९०
१००	भगवत्याः स्तुतिः तदीयामिः तद्भाभिर्वाग्मिः क्रियते । स्तोत्रं स्तुत्या स्तावकश्च सैव ।	३००
१०१	मणिमुकुररूपः स्तिमितकिरणः सूर्यः भगवत्या वदनप्रतिबिम्बधारी भवति । कूटस्थपञ्चानम् ।	३०९
१०२	भगवतीमक्ता भगवतीस्वरूपमेव प्रपद्यन्ते, येन हरोऽपि तदर्शने भ्रमति ।	३११
१०३	स्त्रीपस्तुतिप्रवणाय, तस्य वेदवहादरणीयतासिद्धौ च प्रार्थना । सूर्यमदन- गोविन्दलक्ष्मीहंसेभ्यःपवनमहादेवदुर्गाकलासरसत्याख्याः भगवत्या सृष्टिमूलतया व्युत्पादिताः पुत्राः पुत्र्यश्च । तेषां तासां च भगवतीस्वरूपत्वम् ।	३१५